

יש גבול

מדריך לחייל/ת מתחיל/ה

פשעי מלחמה

מאי 2006

הסתרתו במטוס של האלוף (מיל). דורון אלמוג על מנת להמנע ממעצר בבריטניה, כתבי האישום נגד אבי דיכטר (ראש השב"כ לשעבר) ורב-אלוף (מיל.) משה יעלון בארה"ב והמלצתו של הפצ"ר לתת-אלוף אביב כוכבי לא להגיע לבריטניה מסמנים את סוף עידן החסינות הגורפת של קציני וחילי צה"ל.

תחילתם של הדיונים המשפטיים בחו"ל והחשש המוצדק של רבים מקציני צה"ל הבכירים מנסיעה לאירופה ולארה"ב הם רק צד אחד של המטבע. הצד השני הוא מה את/ה תעשה/י מול מקרים כאלה.

מסרבים לעצום עיניים !

הכיבוש "הזמני" של השטחים נמשך כבר קרוב לארבעים שנה. בחסות ההתנתקות מרצועת עזה והרגיעה היחסית בעימות האלים שבינינו לבין הפלסטינים, נמשך משטר הכיבוש והדיכוי. מיליוני פלסטינים בשטחים ממשיכים להיות משוללי חופש תנועה ונתונים לחסדי צבא כובש ומתנחלים חסרי

מצפון. בגדה המערבית חיים דורות חדשים של נתינים משוללי זכויות שלא זכו ליום חופש אחד בחייהם, פשעי מלחמה מבוצעים על בסיס קבוע וההתנחלויות ממשיכות להתרחב.

כל זה נעשה בשמנו.

הכיבוש אינו פוגע רק בפלסטינים: הוא משחית מוסרית אותנו ואת שותפינו בחברה הישראלית, הוא מחליש את רשתות הסולידריות החברתית ופוגע בחלשים ובמוחלשים בישראל – הממון הדרוש לנו בעבור קידום המודרים בחברה מושקע בהמשך הכיבוש.

דיני המלחמה הבינלאומיים

בניגוד לעמדה הרווחת, מלחמות ופעילויות מזוינות אחרות מתקיימות במסגרת משפטית הקובעת את גבולות המותר והאסור בשדה הקרב. המשפט הבינלאומי – הוא המשפט המתנהל בין מדינות

ומתפתח באמצעות אמונות ומנהגים בינלאומיים – מתווה את גבולות השימוש בכוח צבאי וקובע אילו התקפות יחשבו לחוקיות ואילו בלתי חוקיות. הצבא, על מפקדיו ולוחמיו, כפוף למשפט הבינלאומי ומחויב לקיים את הוראותיו.

דיני המלחמה הבינלאומיים (הידועים גם בשם "המשפט ההומניטרי הבינלאומי"), מטפלים במגוון מצבי לחימה ועוסקים בשאלות רבות, למשל: מתי מותר למדינה (או לכוח לוחם) לעשות שימוש בכוח; מה הן המטרות שמותר לתקוף ואילו מטרות הן חסינות ואסור לתקוף אותן; אילו כלי נשק הם חוקיים ובאילו אסור לעשות שימוש; כיצד יש להתייחס ללוחמי אויב ומה החובות והזכויות של אזרחים המצויים בשטח כבוש.

לכל אחד מהענפים של דיני המלחמה יש כללים והוראות אשר מפקדי הצבא ולוחמיו חייבים לכבד – אחרת, הם מסתכנים בביצוע פשעי מלחמה.

עקרון האבחנה ועקרון המידתיות

שני העקרונות החשובים ביותר של דיני המלחמה הם: "עקרון האבחנה" ו-"עקרון המידתיות".

"עקרון האבחנה" קובע את החובה להבחין בין לוחמים (שמהווים יעד לגיטימי לתקיפה) לבין אזרחים שאינם יעד לגיטימי להתקפה, ותקיפתם מהווה פשע מלחמה, אלא אם היא נעשית במסגרת הגנה עצמית של הלוחמים. עקרון האבחנה גם מחייב להבחין בין מתקנים צבאיים (כמו בסיסים, מפעלי ייצור נשק, מחסני תחמושת וכד') לבין מתקנים אזרחיים (כמו בתי-ספר, בתי-חולים, משרדים ממשלתיים וכד') ואוסר על תקיפת מתקנים אזרחיים.

עקרון האבחנה מטיל חובת אבחנה כאמור בין לוחמים לאזרחים על כל מי שמעורב בלחימה – חיילים, קצינים וגם על אזרחים הנותנים הוראות למפקדי הצבא.

"עקרון המידתיות" קובע כי גם תקיפה של יעד לגיטימי (כמו תקיפת לוחמי הצד השני או תקיפת מתקן צבאי) איננה לגיטימית אם צפויה פגיעה בלתי מידתית ביעדים לא לגיטימיים. כך, למשל, אם לוחם של הצד השני מסתתר בבית-ספר, ברור שיהיה זה בלתי פרופורציונאלי (בלתי מידתי) להטיל פצצה על בית הספר ולסכן בכך חיי עשרות ילדים. כך גם הטלת פצצה של טון על בית בתוך שכונה אזרחית צפופה רק בכדי לפגוע בלוחם אחד, איננה מידתית באשר היא בבירור צפויה לגרום פגיעה מאסיבית באזרחים.

עקרון המידתיות דורש שהיתרון הצבאי הצפוי מהתקיפה יהיה גדול יותר מהנזק הצפוי לאזרחים בכדי שהתקיפה תהיה חוקית.

משני עקרונות אלו נגזרים כללים נוספים של המשפט הבינלאומי. כך, למשל, האיסור על שימוש בפצצות מצרר או בפלאשטים (פצצות שיוצרות רדיוס פגיעה שהורג כל מי שנמצא בתוכו) נובע

מחוסר היכולת של כלי נשק אלו להיות מדויקים וכך להבחין בין לוחמים ואזרחים.

משפט פלילי בינלאומי

עם סיום מלחמת העולם הראשונה והערכת הפגיעות האיומות בלוחמים ובאזרחים וביתר שאת לאחר תום מלחמת העולם השנייה וחשיפת היקף הפשעים שביצעו הנאצים באזרחים שהיו תחת שליטתם, החל תהליך משפטי בינלאומי שמטרתו יצירת משפט פלילי בינלאומי ומנגנונים לשפיטה ולענישה של עבריינים בינלאומיים.

המשפט הפלילי הבינלאומי שנוצר כולל עבירות מסוגים שונים, כמו פשעים נגד האנושות ופשע השמדת עם. כאשר לוחמים מפירים את דיני המלחמה הבינלאומיים – הם פושעי מלחמה.



שני סוגים של בתי משפט הוסמכו לשפוט מי שביצע פשע בינלאומי: בתי משפט בינלאומיים ובתי משפט מדינתיים.

בתי משפט בינלאומיים הם בתי משפט שנוסדו על-ידי ארגונים בינלאומיים דוגמת האו"ם. כך למשל, בשנות התשעים הוקמו שני בתי-דין בינלאומיים ששפטו (ועדיין שופטים) את מבצעי העבירות במלחמות שבין חלקי יגוסלביה לשעבר ואת מבצעי השמדת העם (ג'נוסייד) ברואנדה. אלה הם בתי-דין שאינם חלק ממערכת המשפט של מדינה זו או אחרת, יושבים בה שופטים ממדינות שונות והם פועלים בחסות האו"ם. בשנת 1998 נחתמה אמנת רומא אשר ייסדה את בית המשפט הפלילי הבינלאומי אשר בשונה משני בתי הדין של יגוסלביה ורואנדה אינו מוגבל לדון בסכסוך מסוים והוא יושב היום בהאג שבהולנד.

בתי המשפט הלאומיים, המדינתיים, הוסמכו ובמידה רבה אף חוייבו לשפוט פושעים

בינלאומיים כדי שלא תהיה להם ארץ מקלט. חלק נכבד מארצות אירופה המערבית, למשל, כבר שינו את חוקיהן באופן שיאפשר לבתי המשפט שלהן לשפוט חשודים בביצוע פשעי מלחמה ופשעים נגד האנושות אף אם חשודים אלה אינם אזרחי המדינה, הקורבנות אינם אזרחי המדינה והעבירה לא בוצעה בשטחה. גם במקרה כזה, ולמרות שאין לכאורה זיקה בין המדינה לעבירה, בתי המשפט שלה מוסמכים לשפוט את החשוד כי העבירה שהוא בצע נתפסת כפוגעת באנושות כולה. לכן, פושע ארגנטינאי שביצע פשעים נגד האנושות בארגנטינה יכול להישפט בספרד וחשוד בביצוע פשעי השמדת עם ברואנדה יכול להישפט בבלגיה. כך גם חשוד ישראלי בביצוע פשעי מלחמה עשוי להישפט באנגליה או בצרפת.

הפרת הוראות המשפט ההומניטרי הבינלאומי עשויה, אם כן, להוות פשע מלחמה. חייל המשרת בצה"ל, כמו חייל בכל צבא אחר בעולם, חייב להקפיד לפעול על-פי הוראות המשפט הבינלאומי.



אחרת, עשויים מעשיו (בנוסף לפגם המוסרי הטמון בהם) לסבכו בביצוע פשעי מלחמה ולהביא להעמדתו לדין במדינות זרות או בבתי-משפט בינלאומיים.

דיני כיבוש

דיני הכיבוש הם ענף של דיני הלחימה (שהוא עצמו שדה בתוך דיני המלחמה הבינלאומיים) המסדיר את פעולתו של צבא באזור כבוש. דיני הכיבוש מעניקים לאזרחים המוצאים עצמם תחת כיבוש של צבא זר חסינות מיוחדת מפני פגיעה, ומטילים חובות רבות על הצבא הכובש. בין היתר, הצבא הכובש מחויב לשמור על חייהם, על כבודם ועל בריאותם של הנכבשים. נאסר עליו לפגוע ברכושם של האזרחים שתחת כיבושו, בבתייהם או באדמתם (למעט במקרים נדירים שצורך צבאי החלטי מחייב פגיעה ברכוש – ובכל מקרה אסורה הפקעה). הצבא הכובש מחויב, למעשה, להגן על הנכבשים ולכבד את זכויות היסוד שלהם.

אז מה מותר ובעיקר מה אסור?

לא נוכל במסגרת חוברת זו לכלול את כל מה שהמשפט הבינלאומי אוסר על לוחמים לעשות ובוודאי שלא נוכל לבחון כל פעולה צבאית וכל מדיניות שהצבא עשוי לנקוט בה. כל לוחם המשרת בסביבה אזרחית חייב לזכור שחובתו להימנע מפגיעה באזרחים (אף אם הם אינם אזרחי מדינתו) ובסיטואציה של כיבוש הוא אף מחויב להגן עליהם ולדאוג לביטחונם.

חלק גדול מהוראות דיני הכיבוש מצויים באמנת האג בדבר נוהגיה של המלחמה ביבשה משנת 1907 ובאמנת ג'נבה הרביעית בדבר ההגנה על אזרחים בתקופת מלחמה משנת 1949. את האמנות ניתן לראות באתר של יש גבול.

שירות צבאי בשטחים הכבושים?

הסירוב לקחת חלק בדיכוי ובביצוע פשעי מלחמה הנו המעשה הדמוקרטי ביותר היום, מכיון שהוא

מונע מהמדינה לבצע מעשים אנטי-דמוקרטיים בעליל. זו פעולה מצפונית בעלת משמעות פוליטית, בגין השפעתה על מקבלי ההחלטות. ישנן עדויות רבות לכך שגלי הסרוב לקחת חלק בדיכוי בשטחים בשנים האחרונות היו שיקול בהחלטת שרון לצאת מעזה (ר' למשל דבריו של דב ויסגלס, יועץ רה"מ, בראיון לעתון "הארץ" ב-8 באוקטובר 2004).

הסירוב לקחת חלק בפשעי מלחמה ובדיכוי רלוונטי היום יותר מתמיד והוא נושא בחובו משמעות אישית, מצפונית וחברתית. ככל שיותר מאתנו יסרבו לקחת חלק בכיבוש, נצא במהרה גם מאיתמר, מיצהר, מאריאל, ונפנה את הכהניסטים מחברון וקרית ארבע.

במהלך השנים האחרונות סרבו אלפים רבים של מלש"בים, חיילים וחיילות בסדיר ומילואים לקחת חלק בדיכוי תושבי השטחים הכבושים. אנו תומכים ונמשיך לתמוך בכל אותם אזרחים

ואזרחיות המסרבים לקחת חלק בכיבוש ושחלקם/ן משלמים/ות על עמידתם/ן המצפונית במאסר.

להחליט – כל אחד מחליט לבד, על פי צו מצפוננו. אך אם תחליט/י לסרב לשרת את הכיבוש – תמצא/י אותנו תומכים, מייעצים ומסייעים.

קו חם למועמדים/ות לשירות ביטחון ולחיילים/ות

—

6250271-02

ליצירת קשר, למידע נוסף בנושא פשעי מלחמה, לפרטים על הפעילויות השונות, לחתימה על עצומת הסירוב ולתרומות –

www.yeshgvul.org.il

יש גבול, ת"ד 6953, ירושלים 91068



הוצאות להורג ללא משפט

("חיסולים", "התנקשויות" ...)

עונשים קולקטיביים

("סגר מתמשך", "חישוף שטחים" ...)

הריסת בתים כענישה

("למשפחות מעורבים בפעולות טרור" ...)

הפקעת אדמות ובתים

("הקמת התנחלויות", "הבטחת צירים" ...)

מניעת הספקת מזון וטיפול רפואי